

Suomen kriisi ja kasvututkimus - vastine Reinikaiselle

MATTI POHJOLA

Virkaanastujaisesityksessäni yritin virittää keskustelua kansantaloutemme saavutuksista ja menestymisen edellytyksistä pitkällä aikavälillä. *Veikko Reinikainen* tarttui syöttiin kiitetävän nopeasti.

En uskalla väittää, että tulkintani menneestä kehityksestä ja nykyisestä kriisistä olisi ongelmaton. Loogisesti aukottoman selityksen sijasta olen pikemminkin pyrkinyt esittämään kysymyksiä, joita harvemmin tuodaan esiin talouspoliittisessa keskustelussamme.

Näkemykseni perustuvat suurelta osin kansainvälisiin kasvuvertailuihin, joita pelkästään 1980-luvulla julkaistiin noin 40 kappaletta. Näissä on yleensä Suomi mukana yhtenä havaintona. En ole onnistunut löytämään yhtäkään tutkimusta, jonka mukaan maamme olisi menestynyt hyvin, kun kontrolloidaan kasvua selittävät tekijät. Suhteellisesti yhtä heikosti menestyneitä talouksia ovat eräiden analyysien mukaan mm. Chile, Costa Rica, Kolumbia, Peru ja Turkki. Emme ole tottuneet rinnastamaan maatamaamme tähän ryhmään.

Julkaistujen kasvuvertailujen päätevuosi on tavanomaisemmin välillä 1985-90, joten taloutemme kriisi oli piilevänä olemassa jo paljon ennen vuotta 1991. Sen syyt ovat kuitenkin syvemmällä kuin Reinikainen esittää.

1 Suomi on pohjoinen ja kylmä maa, mutta se ei selitä korkeaa pääomaintensiteettiä, sillä meillä on investoitu muita maita enemmän myös koneisiin ja laitteisiin, ei pelkästään ra-

kenteisiin. Suhteellisen edun rakenne tietysti vaikuttaa, mutta eihän se ole eksogeeninen.

Mielenkiintoisempi on Reinikaisen väite työn ja pääoman suhteellisen hinnan merkityksestä. Hän näyttää ajattelevan neoklassisella tavalla, että korkea pääomaintensiteetti johtuu työn kalleudesta. Mutta näin voi päätellä vain olettamalla tuotannon määrä vakioiseksi.

Kasvuteorian mukaan korkeaan pääomaintensiteettiin päästään vain suuren säästämisasteen kautta. Suomalaista kasvupolitiikkaa voi mielestäni parhaiten kuvata keynesiläisellä teoriolla, jonka mukaan funktionaalinen tulonjako sopeutuu niin, että eksogeenisesti määräytyvät investoinnit voidaan rahoittaa. Palkkataso siis sopeutuu investointeihin.

On vaikea löytää todisteita sille, että työn hinta (oikealla tavalla määriteltynä) olisi Suomessa ollut koskaan korkea. Kaikki käytettävissä olevat funktionaalisen tulonjaon ja palkkatason mittarit osoittavat pikemminkin päinvastaista.

Endogeenisen kasvuteorian mukaan riittävä palkkapaine pikemminkin edistää kuin hidastaa tuottavuuden kasvua. Pitkän ajan näkökulmasta suomalainen tulopolitiikka on ehkä ollut liiankin maltillista. Palkka on tietysti yritykselle paitsi kustannus myös kannuste tehostaa toimintoja sekä kehittää ja ottaa käyttöön tuottavampaa teknologiaa.

Työttömyyden syitä pohdittaessa pitäisi huomioida kiinnittää keskimääräisen palkkatason

asemasta palkkahajontaan erityisesti palkkahaitarin alapäässä. Suomessa hajonta on suuri, suurempi kuin monessa Euroopan maassa. Työttömyytemme ei selity korkeilla palkoilla.

2 En kiistä teollisuuden strategista merkitystä talousrakenteen osana. Tutkijoiden tulisi kuitenkin pohtia kehitysvaihtoehtoja ja analysoida teollisuuspolitiikkaamme tarkemmin. Uusteollistaminen ei saisi pönkittää vanhoja rakenteita. 20 prosentin työttömyys on liian suuri hinta teollisuuden bkt-osuuden kasvattamisesta.

3-4 Kansainvälisissä kasvuvertailuissa viennin bkt-osuus korreloi merkitsevästi elintason tai tuottavuuden kasvun kanssa vain silloin, kun investointien bkt-osuutta ei käytetä selittäjänä. Yhtä suureen korrelaatioon päästään kuitenkin korvaamalla vienti tuonnilla. Siten kansainvälinen kauppa itsessään on talouskehitykselle tärkeä, ei yksistään vienti. Vaikutus tulee kuitenkin investointien kautta, sillä mainittu korrelaatio katoaa poikkileikkauksissa kun investointien bkt-osuus liitetään kasvun selittäjiin.

Reinikainen määrittelee kilpailukykyä olevan riittävästi silloin, kun pystytään ylläpitämään sekä sisäistä että ulkoista tasapainoa. Mielestäni tämä ei riitä. Toki kansantalouden on pystyttävä turvaamaan kansalaistensa elintason ja hyvinvoinnin kasvu. Neuvostoliitto lienee ollut Reinikaisen määrittelemällä tavalla kilpailukykyinen.

Ajatellaan kansantaloutta, jonka tuottavuus kasvaa tasaisesti, mutta joka pystyy ylläpitä-

mään ulkoista tasapainoaan vain devalvoimalla valuuttansa tavan takaa. Vain tällaisessa tapauksessa kilpailukyky on eri asia kuin tuottavuuden kasvu syystä, että elintaso voi alentua jos vaihtosuhteen heikkeneminen kumooa kotimaisen tuottavuuden kasvun. Pekka Tiaisen laskelmien mukaan vaihtosuhteen muutoksen osuus tuotannon kasvusta on ollut vain vajaat kolme prosenttia sodan jälkeisenä periodina.

Kansantalous tarvitsee toki kilpailukykyisiä yrityksiä, mutta on väärin samastaa yksittäisen yrityksen ja kansantalouden edut. Huonosti hoidettu yritys menee lopulta konkurssiin ja poistuu markkinoilta. Kansantalous ei sitä voi tehdä. Sen heikon menestyksen kantavat kansalaiset alentuneena elintasona.

5 Reinikainen on tietenkin oikeassa siinä, että korkea kotimainen korkotaso on kriisin selittäjänä tärkeämpi kuin ulkomainen. Kotimaiseen korkoon voivat suomalaiset päättäjät kuitenkin vaikuttaa, joten pitäisi selittää päättäjien voimattomuus. Ulkomaiselle korolle emme voi mitään. Se yhdessä pääoman vapaan liikkuvuuden kanssa asettaa talouspolitiikallamme uudet, ahtaat raamit, joihin taloutemme tehottomuudesta johtuen näytämme sopeutuvan vain massiivisen työttömyyden ja tulojaon muutoksen kautta. Liikakapasiteetin purkamisen ei tapahdu yhteiskunnan etujen mukaisesti, vaan omia intressejään vaalivien eturyhmien haluamalla tavalla.